

الگوی ساختاری عملکرد خانواده بر مبنای آسیب‌پذیری

روان‌شناختی: نقش میانجی دشواری‌های تنظیم هیجانی در دوران

همه‌گیری بیماری کووید-۱۹

رحیم مرادی^۱ و حسن جوزی^۲

چکیده

تعارضات والد-نوجوان از مهم‌ترین مشکلات خانواده‌های دارای فرزند نوجوان است که عوامل بسیاری در ایجاد آن نقش دارند. پژوهش حاضر با هدف طراحی الگوی ساختاری از عملکرد خانواده با آسیب‌پذیری روان‌شناختی با توجه به نقش میانجی دشواری‌های تنظیم هیجانی در دوران همه‌گیری بیماری کووید-۱۹ انجام شد. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه مورد مطالعه پژوهش را دانش‌آموزان ۱۵ تا ۱۸ سال استان لرستان در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۳۹۸ تشکیل می‌دهند. نمونه پژوهش ۴۰۰ نفر از دانش‌آموزان مقطع متوسطه استان لرستان بود که به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. دانش‌آموزان به پرسش‌نامه‌های پویایی محیط خانواده، دشواری‌های تنظیم هیجانی و نسخه کوتاه مقیاس آسیب‌پذیری روان‌شناختی پاسخ دادند. پس از جمع‌آوری داده‌ها، تحلیل آن‌ها با روش آماری ضریب همبستگی پیرسون و معادلات ساختاری انجام گرفت. مدل مفروض در جامعه پژوهش برانده بود. نتایج تحلیل‌ها نشان داد پویایی محیط خانواده ۲۲ درصد از دشواری‌های تنظیم هیجانی را تبیین کرد. همچنین پویایی محیط خانواده و دشواری‌های تنظیم هیجانی ۳۸ درصد از واریانس آسیب‌پذیری روان‌شناختی را تبیین کردند. در نهایت ارتباط بین متغیرهای برونزاد با میانجی بیش از آن که مستقیم باشد غیرمستقیم و از طریق دشواری‌های تنظیم هیجانی به آسیب‌پذیری روان‌شناختی است. با توجه به الگوی ساختاری تأییدشده می‌توان به یک درک آسیب‌شناسی روانی از روابط والد و فرزند پی برد و با انجام مداخلات مبتنی بر شواهد چندبعدی می‌توان از بروز آسیب‌های روان‌شناختی پیشگیری کرد. واژگان کلیدی: خانواده، پویایی محیط خانواده، آسیب‌پذیری روان‌شناختی، دشواری‌های تنظیم هیجانی.

۱. استادیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه اراک، اراک، ایران

۲. کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی، گروه علوم انسانی، دانشکده روانشناسی، دانشگاه پیام نور، کرمانشاه

واحد جوانرود، ایران (نویسنده مسئول) hassanjozi9095@gmail.com

Structural Model of Family Function with Psychological Vulnerability: The Mediating Role of Students' Emotional Regulation Difficulties During the Covid Disease Epidemic.

Hasan Jozi¹, Rahim Moradi²

Abstract

Introduction: One of the most important dilemmas of families living with adolescents is Parent-adolescent conflict created by various factors. This study conducted to present a structural model of function of family while having psychological vulnerability: The role of the mediator of emotional regulation difficulties during Covid-19 pandemic. **Methodology:** The study is applied one in terms of its purpose and correlational one from descriptive method point of view. The population consists of all students aged 15 to 18 in Lorestan province in the academic year of 2020-2021. To do the research, a sample of 400 high school students were selected by the use of multi-stage cluster sampling. Research data were gathered by the Family Dynamic Environment Questionnaire (Kim et al., 2007), Emotional Regulation Difficulties (Graz and Roemer, 2004) and the Short Form of Psychological Vulnerability (Draguitz et al., 1973). After collecting data, they were analyzed using Spss-26 and Amos-21 software and Pearson correlation coefficient and Structural equation modeling. **Findings:** The results showed that the dynamic of the family explained 22% of the difficulties of emotional regulation. And structural equation modeling results showed that 38% of the variance of psychological vulnerability was explained by dynamic of the family environment and difficulties of emotional regulation. **Conclusion:** Regarding the approved structural model, one can reach at a pathological understanding of parent-child relationships and by conducting interventions based on multiple dimensions, psychological damages can be prevented.

Keywords: Family environment dynamics؛ Psychological vulnerability؛

Emotional regulation difficulties؛ Covid disease 19

-
1. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities, Arak University, Arak, Iran.
  2. Assistant Professor, Faculty of Humanities, Department of Educational Sciences, Arak University, Arak, Iran. (correspond Author) Email: hassanjozi9095@gmail.com

مقدمه

آسیب‌پذیری روان‌شناختی «الگویی از واکنش‌های شناختی وابسته به منابع بیرونی برای دستیابی به احساس ارزشمندی است»، که با عملکرد ناسازگارانه فردی مرتبط است (سینگلایر و والستون^۱، ۱۹۹۹). سازه آسیب‌پذیری روان‌شناختی به ساختار شناختی اشاره دارد که افراد را در شرایط استرس شکننده‌تر می‌کند، با این فرض که برخی افراد بیشتر از دیگران تحت تأثیر رویدادهای استرس‌زا قرار می‌گیرند (سینگلایر و والستون، ۲۰۱۰). واکنش‌های شناختی ناسازگار به رویدادهای بین فردی می‌تواند بر رفتارهای مقابله‌ای، روابط بین فردی و بهزیستی روان‌شناختی و جسمانی تأثیرگذار باشد (نوگریا، باروس و سگوریا^۲، ۲۰۱۷). طبق دیدگاه سینگلایر و والستون (۱۹۹۹) آسیب‌پذیری روان‌شناختی نوعی آسیب‌پذیری شناختی است که با وابستگی، کمال‌گرایی و نیاز به تأیید منابع خارجی مرتبط است. آسیب‌پذیری روان‌شناختی نقطه‌آسیبی است که باعث می‌شود افراد در مواجهه با مجموعه‌ای از تجربیات منفی زندگی کمتر محافظت شوند، بیشتر وابسته و مستعد اضطراب، افسردگی و آشفتگی روانی شوند (هیفل و هلمز^۳، ۲۰۱۴). الگوهای شناختی ناسازگارانه به عنوان یک عامل خطر مهم برای علائم افسردگی ذکر شده است (پرواگ^۴، ۲۰۱۴). نتایج مطالعات صورت گرفته در خصوص دانشجویان مراکز آموزش عالی نشان می‌دهد که آسیب‌پذیری روان‌شناختی با سازه‌های سازگاری همبستگی منفی (ساتیسی^۵، ۲۰۱۶؛ ساتیسی، یوسال^۶، ۲۰۱۷؛ ساتیسی و همکاران، ۲۰۱۵) و با پیامدهای منفی سلامت همبستگی مثبت دارد (اکین^۷، ۲۰۱۴؛ ساتیسی و یوسال، ۲۰۱۷).

متخصصان مسائل خانواده معتقدند که آسیب‌های روانی اجتماعی افراد برگرفته از روابط درون‌خانوادگی است (خدادادی، ۱۳۹۶). از طرفی خانواده یکی از نهادهای اصلی هر جامعه و یکی از طبیعی‌ترین گروه‌هایی است که می‌تواند نیازهای مادی عاطفی تکاملی و همچنین نیازهای معنوی افراد را برطرف کند (پوراابراهیم، یاری و عسگری، ۱۳۹۹). بنابراین یکی از متغیرهای تأثیرگذار بر سازش‌یافتگی فرزندان، تعاملات والد-فرزندی

1. Sinclair & Wallston
2. Nogueira, Barros, & Sequeira
3. Haeffel & Hames
4. Proag
5. Satici
6. Uysal
7. Akin

است. ارتباط والد-فرزند به تعامل قوی و مؤثر، درک و پذیرش متقابل بین والدین و فرزندان و برآوردن نیازهای واقعی فرزندان اشاره دارد. کارنس-هولت^۱ (۲۰۱۲) معتقد است که تعامل والد-فرزندی رابطه مهم و حیاتی برای ایجاد امنیت و عشق است که از ترکیبی از رفتارها، احساسات و انتظاراتی تشکیل شده است که منحصر به پدر و مادر خاص و یک کودک خاص است. این تعامل، نخستین معرف دنیای ارتباطات برای کودک است و احساس عشق، امنیت و صمیمیت به طور مستقیم در این روابط ریشه دارند. تعاملات والد-فرزندی بر بهزیستی نوجوانان تأثیر دارد (بیردی و پیلای^۲، ۲۰۱۷). ارتباط والد-فرزند یکی از عوامل محافظت کننده در برابر خطر مشکلات روانی و رفتاری فرزندان است (گویلامو-راموس، جاگارد و دایتوس^۳، ۲۰۰۶).

تعاملات والدین نقش مهمی در رشد سالم فرزندان ایفا می‌کند. کیفیت تعامل والد-فرزندی، احتمال پیشرفت تحصیلی و عزت نفس پایین در فرزندان را کاهش می‌دهد (بیردی و پیلای^۲، ۲۰۱۷). مطالعات نشان داده که تعاملات مثبت والدین و فرزندان با نشانه‌های برون‌سازی کمتر (لیواین، دالاگو و گورری^۴، ۲۰۱۲)، راهبردهای مقابله‌ای کارآمد (گنتزler^۵ و همکاران، ۲۰۰۵)، کاهش سطوح رفتارهای ضد اجتماعی (داولوس، چاوز و گواردیولا^۶، ۲۰۰۵)، کاهش افسردگی (یو^۷ و همکاران، ۲۰۰۶)، راهبردهای حل مسئله (آفری و رینالدی^۸، ۲۰۱۴) و پرخاشگری (میرزایی کوتنایی، شاکری‌نیا و اصغری، ۱۳۹۴) رابطه دارد. رابطه والد-فرزندی با مهارت‌های اجتماعی، سازش‌یافتگی، حرمت خود در نوجوانان دختر مرتبط است (وایلند^۹ و همکاران، ۲۰۱۴). همچنین مک‌آدامز^{۱۰} و همکاران (۲۰۱۶) با انجام دادن پژوهشی با عنوان «ارتباط بین رابطه والد-فرزند و خودارزشی نوجوانان» به این نتیجه دست یافتند که صمیمیت والد-فرزند و حبت ابرازشده والدین به طور زیستی با خودارزشی نوجوان رابطه داشتند. این ارتباط نمی‌تواند به ارتباط ژنتیکی والد-فرزند نسبت داده شود.

1. Carnes-Holt
2. Bireda & Pillay
3. Guilamo-Ramos, Jaccard, Dittus & Bouris
4. Levin, Dallago & Currie
5. Gentzler
6. Davalos, Chavez & Guardiola
7. Yu
8. Offrey & Rinaldi
9. Wieland
10. McAdams

بررسی‌ها حاکی از آن است که نظام خانوادگی سالم با عزت‌نفس، سلامت روان، افسردگی و اضطراب فرزندان مرتبط است (بهر، باسنت و کمپل^۱، ۲۰۱۷). همچنین سوابق و شواهد پژوهشی قبلی نشان می‌دهند که نظام خانواده و پویایی‌های آن، احساسات خودبزرگ‌منشی و گرایش‌های کمال‌گرایی نقش مهمی در بروز اختلالات روان‌شناختی دارند (روچ^۲ و همکاران، ۲۰۱۳) در این بررسی، نظام خانواده^۳ متغیر نهفته‌ای تعریف شده است که توسط سه شاخص بدرفتاری در دوران کودکی، خودشیفتگی والدین و پویایی خانواده بررسی می‌شود. از عوامل مؤثر بر کمال‌گرایی در فرزندان، نظام و جو حاکم بر خانواده، خودشیفتگی و چگونگی رفتار والدین و سبک فرزندپروری آن‌ها و پویایی‌های خانواده^۴ در ارتباط بین اعضاست (بروملمان^۵ و همکاران، ۲۰۱۵). نایمیک^۶ و همکاران (۲۰۱۴) در پژوهشی با هدف بررسی پیشایندها و پیامدهای خودتنظیمی مستقلانه دانش‌آموزان به این نتیجه رسیدند که روابط بین حمایت از نیاز والدین (شامل حمایت از استقلال و ارتباط پدر و مادر) و هیجان‌پذیری تجربه‌شده به‌وسیله نوجوانان را تحلیل و خودتنظیمی مستقلانه را به‌عنوان یک متغیر میانجی برای سلامت روان‌شناختی و هیجانی معرفی کردند.

بررسی متون و مطالعات روان‌شناختی نشان می‌دهد که تنظیم هیجان، عامل مهمی در تعیین سلامتی و داشتن عملکرد موفق در تعاملات اجتماعی است و نقص در آن با اختلالات درونی‌سازی (افسردگی، اضطراب و گوشه‌گیری) و برونی‌سازی (رفتارهای مقابله‌جویانه، پرخاشگری و رفتارهای ضد اجتماعی) ارتباط دارد (کولپین^۷ و همکاران، ۲۰۱۳). از این رو چگونگی تنظیم و کنترل هیجان در بروز یا عدم بروز اختلال‌های هیجانی نقش اساسی و مهمی ایفا می‌کند (انسانی مهر و همکاران، ۱۴۰۱).

گروس (۱۹۹۸) الگوی فرایندی تنظیم هیجان را پیشنهاد کرد. طبق الگوی گروس و جان^۸ (۲۰۱۳) تنظیم هیجان شامل همه راهبردهای آگاهانه و غیر آگاهانه می‌شود که برای افزایش، حفظ و کاهش مؤلفه‌های هیجانی، رفتاری و شناختی یک پاسخ هیجانی به کار برده

-
1. Behere, Basnet & Campbell
  2. Roche
  3. Family System
  4. Family Dynamics
  5. Brummelman
  6. Niemiec
  7. Culpi
  8. Gross & John

می‌شود. پاسخ‌های هیجانی، اطلاعات مهمی دربارهٔ تجربهٔ فرد در ارتباط با دیگران فراهم می‌کند. با این اطلاعات، انسان‌ها یاد می‌گیرند که در مواجهه با هیجانات چگونه رفتار کنند، چگونه تجارب هیجانی را به صورت کلامی بیان کنند، چه راهکارهایی را در پاسخ به هیجان‌ها به کار برند و در زمینهٔ هیجان‌های خاص، چگونه با دیگران رفتار کنند. به عبارت دیگر استفاده از راهبردهای تنظیم شناختی هیجان‌ها به افراد کمک می‌کند تا کنترل رفتارهایشان را در دست بگیرند؛ به طوری که بتوانند به وقایعی که در اطرافشان در حال رخ دادن است، واکنش انعطاف‌پذیر نشان دهند (اکبری چرمهینی و مولایی یساوولی، ۱۳۹۹).

بسیاری از صاحب‌نظران تنظیم هیجان را ترکیبی از فرایندهای فیزیولوژیکی، رفتاری و شناختی می‌دانند که فرد را قادر می‌سازد تا تجربه و ابراز هیجانات منفی و مثبت را تعدیل کند (بریدجس، دنهام و گانیان^۱، ۲۰۰۴). پژوهش‌های متعددی ارتباط بین تنظیم هیجان و اختلالات روانی گوناگونی را نشان داده‌اند، به گونه‌ای که اشکال در تنظیم هیجان به‌عنوان مؤلفه‌ای اصلی در چندین مدل آسیب‌شناسی روانی برای اختلالات خاص، مانند اختلال شخصیت مرزی (شولز، اسچما و نایتفلد^۲، ۲۰۱۶)، اضطراب و اختلال افسردگی اساسی (اشنایدر، آرچ و هانگین^۳، ۲۰۱۶)، اختلال دوقطبی، اختلال اضطراب تعمیم‌یافته، اختلال اضطراب اجتماعی (گونگ، لای^۴ و همکاران، ۲۰۱۵)، اختلالات خوردن (ایناموراتی^۵ و همکاران، ۲۰۱۷)، رفتارهای تکراری متمرکز بر بدن مثل جویدن ناخن و کندن پوست (روبرتس، اوکانر و بلانگر^۶، ۲۰۱۳)، اختلال احتکار (فرناندز دلا گروز^۷ و همکاران، ۲۰۱۳)، اختلالات مرتبط با سوء مصرف مواد و الکل (افلاطون، هولدت وورد و گوبزانسکی^۸، ۲۰۱۶) و رفتارهای خودآسیبی (نیاکسیو^۹ و همکاران، ۲۰۱۷) ارائه شده است.

در همین راستا کائول، کانتنبرگ و آنانت^{۱۰} (۲۰۱۹) در پژوهشی با هدف خلق‌و‌خوی کودک و جامعه‌پذیری احساسات توسط والدین و تأثیر آن در تنظیم احساسات

-
1. Bridges, Denham & Ganiban
  2. Shulze, Schmahl & Niedtfeld
  3. Schneider, Arch, & Hankin
  4. Gong
  5. Innamorati
  6. Roberts, O'Connor & Bélanger
  7. Fernández de la Cruz
  8. Appleton, Holdsworth & Kubzansky
  9. Neacsiu
  10. Kaul, Konantambigi & Anant

توسط کودکان نشان دادند پاسخ‌های مثبت به شیوه والدگری اقتدارگرا به احساسات منفی کودکان، باعث کاهش مشکلات رفتاری و افزایش سازش‌یافتگی آن‌ها می‌شود. همچنین براسل^۱ و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهشی به بررسی سلامت روانی-اجتماعی والدین و ارتباط آن با سلامت روانی-اجتماعی کودکان و نوجوانان پرداختند. نتایج نشان داد که علائم افسردگی، اضطراب، کارکرد اجتماعی، مشکلات اجتماعی، عدم انسجام گروهی، پذیرش و مقبولیت گروهی، برونی‌سازی و درونی‌سازی مشکلات در نتیجه شیوه‌های نامناسب فرزندپروری والدین است که منتهی به ترک تحصیل، بزهکاری، اعتیاد، ابتلا به اختلالات روانی و سطح پایین سلامت روانی-اجتماعی می‌شود.

در مجموع محبوبیت مفهوم توانایی خودنظم‌بخشی هیجانی، روابط والد-فرزند و پیشگیری از آسیب‌پذیری روان‌شناختی پژوهش‌های مرتبط با آن به این دلیل است که این دیدگاه‌ها بر توانمندی‌ها، ظرفیت‌ها، امید، قدرت فرد و بازداری و کنترل هیجان‌های منفی تمرکز دارند. اینکه ما در این مدل هم به عوامل خطرزا و عوامل محافظت‌کننده پرداخته‌ایم این است که عوامل محافظت‌کننده به‌عنوان سپری در برابر رفتارهای خطرزا و پیامدهای همراه با آن‌ها مطرح‌اند، تبیین‌کننده این موضوع است که چرا بسیاری از جوامع در سطوح محلی و ملی به شناسایی عوامل مؤثر بر روابط والد-فرزند، خودنظم‌بخشی هیجانی و به‌دنبال آن، طراحی برنامه‌های درمانی و ارتقای توانایی‌های لازم در نوجوانان و جوانان اقدام کرده‌اند. لذا توجه به این امر و قابلیت دستکاری شدن متغیرهای روان‌شناختی (روابط والد-فرزند و دشواری در خودنظم‌بخشی هیجانی) ضرورتی شد که به مطالعه منابع موجود پردازیم و دست به ترسیم یک الگوی مدل‌سازی معادلات ساختاری در نوجوانان و جوانان استان لرستان بزنیم. بنابراین با توجه به یک رویکرد اکوسیستمی و زیستی، روانی-اجتماعی^۲ انگیزه‌ای شد که پژوهشگران این الگوی آسیب‌شناسی را متناسب با فرهنگ استانی در نوجوانان به کار گیرند تا به این طریق بتوانند سهمی از اختلالات برون‌نمود و درون‌نمود را با مداخله در سطوح روابط والد و فرزند و دشواری‌های تنظیم هیجانی در این افراد کاهش دهند و زمینه‌ساز مداخلات بعدی برای پژوهشگران شوند که این علت‌ها ضرورت انتخاب این الگوی مدل‌سازی معادلات ساختاری را در نوجوانان نشان می‌دهد.

1. Brassell

2. biopsychosocial

طرح پژوهشی

روش پژوهش توصیفی-همبستگی از نوع مدل‌یابی معادله ساختاری^۱ به‌طور خاص معادلات رگرسیون ساختاری (آمیخته‌ای از تحلیل مسیر و تحلیل عاملی) بود. این روش مدل‌یابی معادله ساختاری مبتنی بر کوواریانس^۲ بر اساس نرم‌افزار آموس^۳ است و این رویکرد به تخمین ضرایب مسیرها، بارهای عاملی با استفاده از به حداقل رساندن تفاوت بین ماتریس کوواریانس مبتنی بر نمونه و ماتریس کوواریانس مبتنی بر مدل می‌پردازد (بایرن^۴، ۲۰۱۶).

جامعه آماری، نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری این پژوهش را همه دانش‌آموزان مقطع متوسطه استان لرستان که در سال تحصیلی ۱۳۹۸-۱۳۹۹ مشغول به تحصیل‌اند، تشکیل می‌دادند (n=۴۵۰۰۰). در این پژوهش از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای استفاده شد. ابتدا به‌صورت خوشه‌ای استان لرستان به چهار جهت جغرافیایی (شمال، جنوب، شرق و غرب) تقسیم شد و پس از آن از بین هر ناحیه جغرافیایی دو دبیرستان (امام خمینی (ره) و شهید بهشتی) مقطع متوسطه و در ادامه از هر مدرسه نیز ۵۰ نفر انتخاب شد. در این پژوهش براساس فرمول کوهن^۵ (۱۹۸۸)، وست‌لاند^۶ (۲۰۱۰) و سوپر^۷ (۲۰۲۰) اندازه اثر مورد نظر^۸ ۰/۸، توان آماری آزمون^۹ در این پژوهش ۰/۹۰، تعداد متغیرهای مکنون در این پژوهش ۳ متغیر است و تعداد متغیرهای آشکار^{۱۰} (خرده‌مقیاس‌ها) ۱۹ و در نهایت میزان خطای نوع اول را برای دستیابی به سطوح اطمینان^{۱۱} ۹۵ یا ۹۹ درصد با مقادیر ۰/۰۵ در نظر گرفته شد که با توجه به فرمول ۲۵۶ نفر به دست آمد. اما در این مطالعه براساس فهرست دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم ۴۰۰ دانش‌آموز از میان دانش‌آموزان این مدرسه که شرایط شرکت در پژوهش را داشتند و با ارزیابی ملاک‌های ورود (شامل دامنه سن ۱۵ تا ۱۸ سال، امضای رضایت‌نامه آگاهانه، زندگی با هر

1. Structural Equation Modeling (SEM)
2. covariance-based structural equation modeling
3. Amos
4. Byrne
5. Cohen
6. Westland
7. Soper
8. Anticipated effect size
9. Statistical power of the test
10. Explicit variables
11. Probability level

دو والد) به مطالعه به صورت تصادفی انتخاب شدند. بعد از بیان اهداف پژوهش برای دانش‌آموزان و اجرای پرسش‌نامه‌ها برای بررسی ملاک‌های ورود به پژوهش و آزادی انتخاب به دانش‌آموزان و ارائه برگه رضایت‌نامه کتبی به آن‌ها و هماهنگی با والدین و تمایل به شرکت در پژوهش ۴۰۰ نفر انتخاب شدند.

ابزارها

مقیاس محیط پویایی خانواده^۱: این مقیاس را کیم و کیم (۲۰۰۷) تدوین کردند. نسخه جامع مقیاس شامل ۶۰ عبارت در هفت عامل است و نسخه کوتاه تر آن شامل ۴۲ عبارت است. نمره‌گذاری مقیاس در طیف لیکرت ۶ نقطه‌ای (کاملاً موافق تا کاملاً مخالف) است. این مقیاس پویایی خانواده را در ۵ عامل شامل تنش و عدم رضایت، رابطه کودک-والد، نگرش فرزندپروری پدر، انسجام در خانواده و نگرش فرزندپروری مادر می‌سنجد. ضرایب پایایی آزمون-بازآزمون و آلفای کرونباخ توسط کیم و کیم به ترتیب برای کل مقیاس ۰/۷۰ و ۰/۸۶ به دست آمد و آلفای کرونباخ خرده‌مقیاس‌ها نیز از ۰/۷۸ تا ۰/۹۲ متغیر بود (کیم و کیم^۲، ۲۰۰۷). ضریب پایایی این مقیاس در مطالعه غلامی پور، رحیمیان بوگر و طالع‌پسند (۱۳۹۶) به شیوه آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۹۳ و برای خرده‌مقیاس‌ها بین ۰/۷۹ تا ۰/۹۵ به دست آمد. در این پژوهش ضریب پایایی پرسش‌نامه به روش آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۸۸ و برای مولفه‌های تنش و عدم رضایت ۰/۷۸، رابطه کودک-والد ۰/۸۱، نگرش فرزندپروری پدر ۰/۷۹، انسجام در خانواده ۰/۷۷ و نگرش فرزندپروری مادر ۰/۷۶ به دست آمد.

پرسش‌نامه دشواری تنظیم هیجانی^۳: مقیاس دشواری تنظیم هیجانی را گراتز و رومر^۴ (۲۰۰۴) طراحی کردند. این مقیاس دارای یک نمره کلی و ۶ نمره اختصاصی در زیرمقیاس‌های است که مربوط به ابعاد مختلف دشواری در تنظیم هیجانی است. این زیرمقیاس‌ها عبارت‌اند از: عدم پذیرش پاسخ‌های هیجانی، دشواری‌های دست زدن به رفتار هدفمند (اهداف)، دشواری‌های کنترل تکانه (تکانه)، فقدان آگاهی هیجانی (آگاهی)،

1. family dynamic environment Scale
2. Kim & Kim
3. Difficulty Emotion Regulation Scale
4. Gratz & Roemer

دسترسی محدود به راهبردهای تنظیم هیجانی (راهبردها)، فقدان شفافیت هیجانی (شفافیت). نحوه پاسخ‌دهی به این مقیاس براساس یک مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت است. پایایی درونی مقیاس با روش ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۹۳ گزارش شد (گراتز و رومر، ۲۰۰۴). در پژوهش خانزاده، سعیدیان، حسین‌چاری و ادریسی (۱۳۹۱) در نمونه ایرانی ضریب آلفای کرونباخ و بازآزمایی برای نپذیرفتن پاسخ‌های هیجانی ۰/۸۸ و ۰/۹۱، دشواری در انجام رفتار هدفمند ۰/۸۱ و ۰/۸۶، دشواری در کنترل تکانه ۰/۸۱ و ۰/۸۳، فقدان شفافیت هیجانی ۰/۷۴ و ۰/۸۱، فقدان آگاهی هیجانی ۰/۶۶ و ۰/۷۹، و راهبردهای محدود ۰/۸۳ و ۰/۸۸ گزارش کردند. روایی همگرای این پرسش‌نامه از طریق اجرای هم‌زمان آن با پرسش‌نامه افسردگی بک و اضطراب بک صورت گرفته بود، نتایج نشان داد که خرده‌مقیاس‌های پرسش‌نامه دشواری‌های تنظیم هیجانی دارای دامنه ضریب همبستگی ۰/۱۱ تا ۰/۴۴ با اضطراب بک و ۰/۱۶ تا ۰/۵۱ با افسردگی بک است. ضریب پایایی پرسش‌نامه به روش آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۸۹ و برای عدم پذیرش پاسخ‌های هیجانی ۰/۸۰، دشواری‌های دست زدن به رفتار هدفمند ۰/۷۷، دشواری‌های کنترل تکانه ۰/۸۱، فقدان آگاهی هیجانی ۰/۸۴، دسترسی محدود به راهبردهای تنظیم هیجانی ۰/۷۷ و فقدان شفافیت هیجانی ۰/۸۳ به‌دست آمد.

پرسش‌نامه نشانه‌های اختلالات روانی (SCL-90-R) ۹۰ سؤالی^۱ شامل ۹۰ سؤال برای ارزشیابی علائم روانی است که شدت نشانه‌ها و شکایت‌های معمول روانی را می‌سنجد. برای هر ماده پرسش‌نامه پنج گزینه‌ای (هیچ = ۰، کمی = ۱، تا حدی = ۲، زیاد = ۳، خیلی زیاد = ۴) وجود دارد که پاسخگو با در نظر گرفتن اینکه چه میزان این مشکلات را در طول هفته گذشته تا به امروز تجربه کرده است گزینه مورد نظر را مشخص می‌کنند. این پرسش‌نامه دارای ۹ بعد و ۳ شاخص است. ابعاد نه‌گانه این آزمون عبارت‌اند از: شکایت جسمانی^۲، وسواس-اجباری، حساسیت در روابط متقابل^۳، افسردگی، اضطراب، ترس مرضی^۴، افکار پارانوئیدی، روان‌پریشی^۵ و ماده‌های اضافی^۶. پایایی این آزمون به روش بازآزمایی بین ۰/۷۷ تا ۰/۹۰ گزارش شده است. روایی آزمون نیز با بررسی‌هایی انجام شد

1. symptom checklist-25
2. somatization
3. interpersonal sensitivity
4. phobic
5. psychoticism
6. additional items

که بر روی گروه‌های بیماران روانی، بیماران جسمی و افرادی که تحت شرایط پرفشار روانی بوده‌اند و رضایت‌بخش گزارش شده است (دراگوتیس، لیپمن و گووی^۱، ۱۹۷۳). روایی همگرایی مقیاس با اضطراب عمومی (۰/۶۹)، افسردگی (۰/۴۹)، سرسختی (۰/۵۶-) و کمال‌گرایی (۰/۶۶) به دست آمد. ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۹۷ و ضرایب اعتبار به شیوه‌باز آزمایی در یک نمونه ۳۱۲ نفری از دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز و با فاصله ۵ هفته ۰/۷۸ گزارش شد (نجم‌ریان، ۱۳۸۰: ۱۳۶-۱۴۹). پایایی و روایی این آزمون در ایران قابل قبول بوده است، به طوری که ثبات درونی آن از ۰/۷۵ تا ۰/۹۰ و هم برای شاخص‌های کلی علائم مرضی ۰/۹۸ گزارش شده است. دامنه ضرایب همبستگی باز آزمایی زیرمقیاس‌های آزمون از ۰/۵۷ تا ۰/۹۰ گزارش شده است (انیسی و همکاران، ۱۳۹۳). در این پژوهش ضریب پایایی به روش آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۸۱ به دست آمد.

یافته‌ها

از بین دانش‌آموزان شرکت‌کننده در مطالعه ۴۰ درصد (۱۶۰ نفر) در پایه دهم، ۳۷/۵ (۱۵۰ نفر) در پایه یازدهم و ۲۲/۵ درصد (۹۰ نفر) در پایه دوازدهم بودند. میانگین سنی دانش‌آموزان شرکت‌کننده در مطالعه ۱۷/۳۳ و انحراف استاندارد آن ۲۳ بود. میانگین معدل دانش‌آموزان پایه دهم ۱۶/۱۷، پایه یازدهم ۱۷/۱۷ و پایه دوازدهم ۱۶/۴۶ بود. همچنین ۲۷/۵ درصد (۱۱۰ نفر) از دانش‌آموزان دارای وضعیت اجتماعی-اقتصادی پایین، ۶۰ درصد (۲۴۰ نفر) دارای وضعیت اجتماعی-اقتصادی متوسط و ۱۲/۵ درصد (۵۰ نفر) دارای وضعیت اجتماعی-اقتصادی پایین بودند. نتایج آزمون خی دو ($P \leq 0/001$ ، $df=2$) و $\chi^2=29/344$) نشان داد که بین گروه‌ها از نظر آسیب‌پذیری روان‌شناختی تفاوت وجود دارد. به عبارت دیگر دانش‌آموزان مناطق جنوب شهر سطح آسیب‌پذیری روان‌شناختی بالاتری را داشتند.

نتایج حاصل از نمودار جعبه‌ای^۲ برای بررسی مفروضه داده‌های پرت نشان داد که ۱۰ داده در کرانه بالا و ۱۵ داده در کرانه پایین قرار داشتند که در نهایت این ۲۵ داده

1. Deragotis, Lipman & Covi
2. Boxplot

حذف شدند. برای بررسی روابط خطی بین متغیرها از روش ترسیم نمودار پراکنندگی^۱ استفاده شد. نتایج حاصل از نمودار پراکنندگی نشان داد که، رابطه بین متغیرها خطی است. برای بررسی نبود هم خطی چندگانه از آماره تحمل^۲ و عامل افزایش واریانس^۳ استفاده شد. در پژوهش حاضر آماره‌های تحمل و عامل افزایش واریانس برای هیچ کدام از متغیرها به ترتیب از ۰/۱ کوچک‌تر و از ۱۰ بزرگ‌تر نبود. بنابراین، هم خطی چندگانه در بین متغیرهای پیش بین مشاهده نشد. نتایج حاصل از آزمون دوربین واتسون^۴ روشی برای تشخیص همبستگی در باقی مانده‌های تحلیل مدل رگرسیونی نشان داد که دامنه نمرات این آزمون بین ۱ تا ۱/۹۶ بود بنابراین مفروضه استقلال داده‌ها به درستی رعایت شده است.

جدول ۱ یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	M	SD	کمینه	بیشینه
جو روانی	۳۳/۳۵	۱۳/۳۳	۱۲	۶۶
روابط والد-فرزند	۲۰/۵۴	۱۲/۸۴	۱۰	۵۶
انسجام	۱۹/۷۸	۵/۹۱	۷	۳۷
رفتار سرپرستی والدین	۱۷/۰۳	۶/۸۳	۶	۳۴
محیط پویای خانواده	۹۰/۷۰	۳۵/۶۲	۳۵	۱۸۶
عدم پذیرش پاسخ‌های هیجانی	۱۲/۳۳	۵/۶۵	۶	۳۰
دشواری در اهداف	۱۲/۶۳	۵/۳۰	۵	۲۵
دشواری‌های کنترل تکانه	۱۳/۳۱	۵/۲۴	۶	۲۵
فقدان آگاهی هیجانی	۱۴/۲۴	۴/۷۸	۶	۲۴
دشواری راهبردها	۱۶/۸۷	۶/۹۵	۸	۳۶
فقدان شفافیت هیجانی	۱۰/۲۸	۴/۱۰	۵	۲۲
تنظیم هیجانی	۷۶/۶۶	۲۳/۹۹	۳۸	۱۳۸
شکایات جسمانی	۱۲/۲۱	۵/۹۸	۶	۳۰
وسواسی-جبری	۶/۴۰	۳/۰۶	۳	۱۵
روابط متقابل	۶/۴۶	۳/۱۹	۳	۱۵
افسردگی	۳/۹۹	۲/۴۴	۲	۱۰
اضطراب	۶/۷۲	۳/۳۶	۳	۱۵

1. scatter plot
2. tolerance
3. Variance Inflation Factor (VIF)
4. Durbin-Watson

متغیر	M	SD	کمینه	بیشینه
ترس مرضی	۶/۰۹	۲/۶۴	۳	۱۵
افکار پارانوئیدی	۲/۳۹	۱/۳۴	۱	۶
روان پریشی	۵/۶۵	۲/۵۵	۳	۱۵
سؤالات اضافی	۲/۰۵	۱/۱۷	۱	۵
آسیب پذیری روان شناختی	۵۱/۹۶	۲۰/۸۷	۲۵	۱۲۱

همان طور که در جدول ۱ مشاهده می شود میانگین و (انحراف استاندارد)، کمینه و بیشینه متغیرهای پژوهش آورده شده است. با توجه به جدول ۱ میانگین نمره کل محیط پویایی خانواده ۹۰/۷۰ و (۳۵/۶۲)، دشواری های تنظیم هیجانی ۷۶/۶۶ و (۲۳/۹۹) و آسیب پذیری روان شناختی ۵۱/۹۶ و (۲۰/۸۷) است.

جدول ۲ ماتریس ضرایب همبستگی بین متغیرهای برون زاد با میانجی و درون زاد

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
جو روانی	۱						
روابط والد-فرزند	**۰/۷۸	۱					
انسجام	**۰/۷۸	**۰/۶۷	۱				
رفتار سرپرستی والدین	**۰/۸۵	**۰/۷۴	**۰/۷۷	۱			
محیط پویای خانواده	**۰/۹۵	**۰/۹۰	**۰/۸۵	**۰/۹۱	۱		
تنظیم هیجانی	**۰/۴۲	**۰/۵۰	**۰/۴۰	**۰/۳۸	**۰/۴۸	۱	
آسیب پذیری روان شناختی	**۰/۵۸	**۰/۷۳	**۰/۵۴	**۰/۵۴	**۰/۶۷	**۰/۶۴	۱

همان طور که در جدول ۲ مشاهده می شود که بین محیط پویایی خانواده با دشواری های تنظیم هیجانی رابطه منفی و معنی داری وجود دارد ($P \leq 0/001$). همچنین بین محیط پویایی خانواده با آسیب پذیری روان شناختی رابطه منفی و معنی داری وجود دارد ($P \leq 0/001$). در نهایت بین دشواری های تنظیم هیجانی با آسیب پذیری روان شناختی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد ($P \leq 0/001$).

همان طور که در جدول ۳ مشاهده می شود، شاخص های برازندگی در نتیجه آزمون الگوی پیشنهادی آورده شده اند. مقدار خی دو (χ^2) معنی دار شده است، اما از آنجا که در نمونه های بزرگ این شاخص معمولاً معنی دار است، نمی توان آن را

به‌عنوان ملاکی مطمئن در جهت بررسی برآزش الگوی پیشنهادی با داده‌ها در نظر گرفت. همچنین، سایر شاخص‌های برآزندگی، مانند نسبت مجذور خی به درجه آزادی با مقدار ۴/۷۹، شاخص برآزندگی افزایشی^۱ با مقدار ۰/۹۲، شاخص برآزندگی تطبیقی با مقدار ۰/۸۹، شاخص نیکوی برآزش با مقدار ۰/۹۰، شاخص برآزش هنجار شده یا شاخص توکر-لویس^۲، شاخص نیکوی برآزش تعدیل یافته، شاخص برآزندگی هنجار شده، و ریشه میانگین مجذورات خطای تقریب با مقدار ۰/۰۷ حاکی از برآزش مطلوب الگوی اصلاح شده با داده‌هاست. بنابراین با توجه به مطلوب بودن شاخص‌های برآزش مطلق، شاخص‌های برآزش تطبیقی و شاخص‌های برآزش مقتصد این مدل به‌عنوان مدل نهایی تأیید شده است.

جدول ۳ شاخص‌های نیکوی برآزش مدل اصلاح شده برای بررسی میانجی‌گری دشواری‌های تنظیم هیجانی

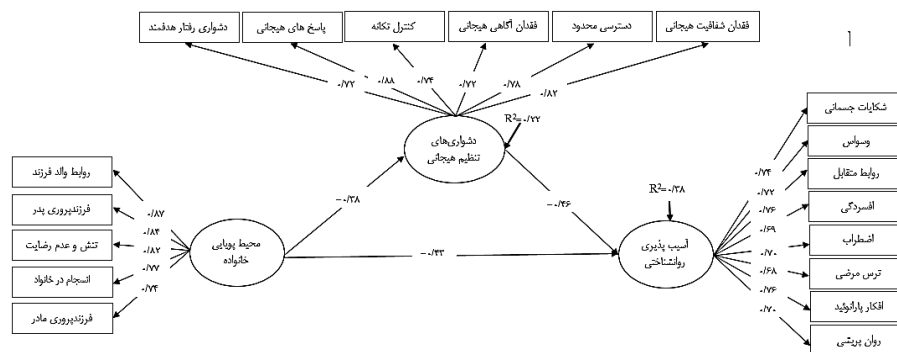
شاخص‌ها	نام شاخص	مقدار	برآزش قابل قبول
شاخص‌های برآزش مطلق	آزمون نیکویی برآزش مجذور کای	۱۱۲۳/۷۴۳	بزرگ‌تر از ۵ درصد
	شاخص نیکویی برآزش	۰/۹۰	$\geq 0/9$
	شاخص نیکویی برآزش تعدیل یافته	۰/۹۰	$\geq 0/9$
شاخص‌های برآزش تطبیقی	شاخص برآزش هنجار نشده	۰/۹۲	$\geq 0/9$
	شاخص برآزندگی هنجار شده	۰/۹۲	$\geq 0/9$
	شاخص برآزندگی تطبیقی	۰/۸۹	$\geq 0/9$
	شاخص برآزش نسبی	۰/۹۰	$\geq 0/9$
	شاخص برآزندگی افزایشی	۰/۹۲	۱-۰
شاخص‌های برآزش مقتصد	شاخص‌های برآزش مقتصد هنجار شده	۰/۶۸	$\geq 0/5$
	ریشه میانگین مجذور باقی مانده تقریبی	۰/۰۷	$\leq 0/01$
	کای مربع بهنجار شده	۴/۷۹	مقدار بین ۱ تا ۳
	درجات آزادی	۳۵۹	-

1. Incremental fitness index
2. Tucker-Lewis index

جدول ۴ پارامترهای ضرایب استاندارد مستقیم در مدل اندازه‌گیری

نسبت بحرانی (C.R)	SE	β	b	متغیر مکنون- نشانگر	
۱۱/۷۱	۰/۰۳۵	-۰/۳۸	-۰/۴۱	محیط پویایی خانواده <--- تنظیم هیجانی	ضرایب مستقیم
۱۳/۴۴	۰/۰۲۹	-۰/۴۶	-۰/۳۹	تنظیم هیجانی <--- آسیب‌پذیری روان‌شناختی	
۱۱/۳۸	۰/۰۳۶	-۰/۴۳	-۰/۴۱	محیط پویایی خانواده <--- آسیب‌پذیری روان‌شناختی	

$P^{**} < 0/001$

شکل ۱ برازش مدل نهایی پژوهش

نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد که وزن رگرسیونی استاندارد مؤلفه‌های مربوط به هر سازه (متغیر مشاهده‌پذیر) و سازه‌های (مکنون) ارائه شده است. بر این اساس، ضریب تعیین محیط پویایی خانواده به دشواری‌های تنظیم هیجانی و آسیب‌پذیری روان‌شناختی مسیرهای استاندارد مستقیم، غیرمستقیم و کل معنی‌دارند ($P \leq 0/001$). نتایج همچنین بیانگر آن است که ۲۲ درصد از تغییرات مربوط به دشواری‌های تنظیم هیجانی توسط محیط پویایی خانواده تبیین می‌شود. همچنین ۳۸ درصد از واریانس آسیب‌پذیری روان‌شناختی توسط محیط پویایی خانواده و دشواری‌های تنظیم هیجانی تبیین می‌شود.

همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود اثرات غیرمستقیم به همراه حد پایین، حد بالا خطای استاندارد و سطح معنی‌داری آورده شده است. با توجه به این یافته، پویایی محیط خانواده رابطه غیرمستقیم معنی‌داری از طریق دشواری‌های تنظیم هیجانی با آسیب‌پذیری روان‌شناختی دارند.

جدول ۵ نتایج بوت استراپ اثر غیرمستقیم محیط پویایی خانواده به آسیب‌پذیری روان‌شناختی

متغیر	اثر	حد پایین	حد بالا	سوگیری	S.E	P
پویایی محیط خانواده ---< تنظیم هیجانی ---< آسیب‌پذیری روان‌شناختی	۰/۱۸۰	۰/۱۶۹	۰/۲۱۲	۰/۰۰۱	۰/۰۵۹	$P \leq ۰/۰۰۲$

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر الگوی ساختاری عملکرد خانواده با آسیب‌پذیری روان‌شناختی: نقش میانجی دشواری‌های تنظیم هیجانی در دوران همه‌گیری بیماری کووید-۱۹ بود. نتایج حاصل از مدل‌سازی معادلات ساختاری نشان داد که پویایی محیط خانواده بر دشواری‌های تنظیم هیجانی اثر منفی و مستقیمی داشت. نتایج این پژوهش با یافته‌هایی چون براسل و همکاران، ۲۰۱۶؛ کائول، کانتمبرگ و آنانت، ۲۰۱۹ همخوانی دارد. در تبیین این نتایج می‌توان گفت محیط پویایی خانواده یک محیط انعطاف‌پذیر، مشورتی، مشارکتی، مبتنی بر نظم، قانون و مقررات خود است. روابط والد و فرزند به درستی در این محیط تعریف شده است، نقش‌ها برحسب توانایی‌ها به افراد محول می‌شود و انجام وظایف محوله به هر کدام از اعضا باعث انسجام درونی ساختار خانواده می‌شود و زمینه را برای ابرازگری هیجانی فرزندان فراهم می‌کند، ازسوی دیگر محیط خانواده خشک، رسمی و انعطاف‌ناپذیر که در آن والدین با محبت و محدودکننده فرصت کسب تجربه و یادگیری را از کودکان سلب می‌کنند. آن‌ها با محبت افراطی داشتن، آزادی لازم را از کودکان خود سلب می‌کنند، یعنی در چنین خانواده‌هایی که کنترل روی فرزندان زیاد است، آنان به فرزند بیش از حد محبت می‌کنند و چنین والدینی به کودک خود مسئولیت‌پذیری را یاد نمی‌دهند و مدام در فکر این هستند که کودک را زیر نظر داشته باشند که این عوامل نوعی وابستگی و زندگی انگلی را برای فرزندان به بار می‌آورد که نتیجه آن نداشتن عزت‌نفس و جرئت‌ورزی است. ازسوی دیگر والدین متخاصم-محدودکننده (مستبد)، رفتارهای خصومت‌آمیز این نوع والدین که بیشتر بر اصل تنبیه استوار است به همراه سخت‌گیری و محدودیت شدید که نسبت به فرزندانشان اعمال می‌کنند، موجب ایجاد احساس خصومت شدید در فرزندان آن‌ها می‌شود. ازسویی اجازه ندادن به کودک در ظاهر ساختن این احساس موجب

شکل‌گیری هیجان‌های منفی از جمله اضطراب، خشم و عصبانیت در کودک می‌شود (مارلوس^۱ و همکاران، ۲۰۱۴).

همچنین نتایج نشان داد که دشواری‌های تنظیم هیجانی بر آسیب‌پذیری روان‌شناختی اثر مثبت و مستقیمی دارد. در تبیین یافته‌های به‌دست آمده می‌توان بیان کرد، یکی از دلایل احتمالی آسیب‌پذیری روان‌شناختی می‌تواند این باشد که، کودکان در صورتی که نتوانند نیازهای عاطفی خود را در محیط‌های عادی و معمولی که کودکان عادی از آن برخوردارند برآورده نکنند. به سمت افراد و الگوهایی غیر از والدین می‌روند. این الگوسازی ناسالم و رشد عاطفی نابسنده و عدم کنترل هیجانات می‌تواند باعث بروز اختلالات رفتاری برون‌نمود در پسران و پرخاشگری کلامی در دختران شود. همچنین می‌توان گفت که احتمالاً عدم تعامل مناسب بین کودک و مادر، محرومیت عاطفی در دوران کودکی، سهل‌انگاری‌های اطرافیان در ارتباط با نیازهای عاطفی کودکان در دوران کودکی، نبود تکیه‌گاهی که نیازهای مراقبتی و رشدی او را بر عهده گرفته باشد، اطرافیان غیر پاسخگو، اعتماد کم و فاصله زیاد بین خویشاوندان درجه اول و کودک، نبود همدردی مشترک در مسایل استرس‌زا، عدم توانایی کودکان در بیان معقول احساسات خویش، انتقادات بی‌شمار و انتظارات بی‌اندازه خارج از توان کودک، دست به دست هم می‌دهد و کودک و نوجوان رها و طردشده را به سمت اختلالات عاطفی-هیجانی در دوران کودکی و متعاقب آن در بزرگسالی می‌کشاند (اشنایدر و همکاران، ۲۰۱۶).

در نهایت نتایج نشان داد که پویایی محیط خانواده بر آسیب‌پذیری روان‌شناختی اثر منفی و مستقیمی دارد. در تبیین روابط پدر با آسیب‌پذیری روان‌شناختی می‌توان به سبک‌های تعاملی والدین و فرزندان اشاره کرد، والدینی که احساس اضطراب شدید و مداوم دارند، دنیا را به‌عنوان مکانی خطرناک و غیرقابل اعتماد درک می‌کنند. آنان در نوعی احساس عدم اعتماد به دیگران، احساس تنش، فشار عصبی، تعارض دائمی، احساس عدم کنترل بر محیط و حوادث آن، انتظار دائمی خطر و گوش‌به‌زنگ بودن به سر می‌برند. مشکلات روان‌شناختی نوعی دل‌مشغولی و درگیری درونی برای مادر ایجاد می‌کنند، در نتیجه حساسیت مادر به دنیای بیرونی از جمله فرزندان کاهش می‌یابد که خود به احساس طردشدگی از طرف فرزندان منجر می‌شود. اضطراب از طریق ایجاد محیط عاطفی تربیتی

ناسالم، روابط تعاملی نابهنجار بیم در فرزند و کاهش حساسیت مادری از مادر به فرزند منتقل می‌شود و او را در معرض خطر انواع مشکلات روان‌شناختی و رفتاری قرار می‌دهد. بنابراین افراد دارای آسیب‌پذیری روان‌شناختی افسرده‌تر و ناامیدترند، گستره‌های پرخاشگری بیشتری دارند، تکانشی‌ترند و از عزت‌نفس و مهارت‌های حل مسئله ضعیف‌تری برخوردارند (براسل و همکاران، ۲۰۱۶).

پژوهش حاضر با محدودیت‌های مواجه بود که از جمله می‌توان به استفاده از پرسش‌نامه به‌دلیل سوگیری پاسخ‌دهندگان محدودیتی بود که برای این منظور از دانش‌آموزانی که متمایل به شرکت در پژوهش بودند برای تحقیق استفاده شود که قدرت تعمیم یافته‌ها را به همه جامعه افراد دانش‌آموزان محدود می‌کند، پر کردن پرسش‌نامه گاهی برای دانش‌آموزان خسته‌کننده بود که این امر از جمله محدودیت‌های دیگر انجام این پژوهش بود. عوامل مؤثر در پیش‌بینی آسیب‌پذیری روان‌شناختی در این پژوهش با تکیه بر دیدگاه روان‌شناسی بالینی کودک و خانواده (روابط والد-کودک) بررسی شد، بنابراین از سایر عوامل که از دیدگاه‌های مختلف می‌توان درباره آن تحقیق کرد، در این پژوهش استفاده نشد. همچنین پیشنهاد می‌شود آموزش‌های ترکیبی مبتنی بر روابط والد-فرزند، به شیوه تجربی بر گروه دانش‌آموزان و والدین صورت گیرد و تأثیر آن بر تنظیم هیجانی و آسیب‌پذیری روان‌شناختی بررسی شود.

قدردانی

پژوهشگران از دانش‌آموزانی که در این پژوهش مشارکت داشتند قدردانی می‌کنند.

منابع

- اکبری چرمهینی، صغری و مولایی یساولی، مهدی (۱۳۹۹)، پیش‌بینی اضطراب کووید-۱۹ براساس سبک‌های تنظیم شناختی هیجان و مؤلفه‌های جمعیت‌شناختی، پژوهش‌های علوم شناختی و رفتاری، ۱۱(۱)، ۱۶۹-۱۸۲.
- انسانی مهر، نرگس، عامری، فریده، انسانی مهر، لاله، و نبی زاده، رضا (۱۴۰۱)، پیش‌بینی اختلال تنظیم هیجان براساس خودشفقت‌ورزی و خوداثربندی تحصیلی در نوجوانان: نقش تعدیل‌گر جنسیت، روان‌شناسی فرهنگی، ۱۶(۱)، ۱۵۵-۱۷۸.
- پورابراهیم، تقی، یاری، سیامک، و عسگری، آزاده (۱۳۹۹)، نقش جو عاطفی و عملکرد خانواده در رفتارهای پرخطر گروهی از رانندگان تهرانی، روان‌شناسی فرهنگی، ۴(۱)، ۱۰۴-۱۱۵.

خانزاده، مصطفی، سعیدیان، محسن، و حسین چاری، مسعود. (۱۳۹۱)، ساختار عاملی و ویژگی های روان سنجی مقیاس دشواری در نظم بخشی هیجانی، *مجله علوم رفتاری*، ۶ (۱ پیاپی ۱۹)، ۸۷-۹۶.
خدادادی سنگده، جواد (۱۳۹۶)، مطالعه کیفی عوامل مذهبی مؤثر در شکل گیری خانواده سالم براساس بافت فرهنگی اجتماعی، *روان شناسی فرهنگی*، ۱ (۱)، ۸۵-۹۸.

- Akin, U. (2014), The predictive role of the self-compassion on psychological vulnerability in Turkish university students, *International Journal of Social Science & Education*, 4, 693-701.
- Appleton, A. A., Holdsworth, E. A., & Kubzansky, L. D. (2016), A Systematic Review of the Interplay Between Social Determinants and Environmental Exposures for Early-Life Outcomes. *Curr Environ Health Rep*. 3(3):287-301.
- Behere, A., Basnet, P. & Campbell, P. (2017), Effects of Family Structure on Mental Health of Children: A Preliminary Study, *Indian Psychology Medicine*, 39(4), 457-463.
- Bireda, A. D. & Pillay, J. (2017), Perceived parent-child communication and well-being among Ethiopian adolescents, *International Journal of Adolescence and Youth*, 23(1), 109-117.
- Brassell, A., Rosenberg, E., Parent, J., Rough, J. N., Fondacaro, K., Martin Seehuus, M. (2016), Parent's psychological flexibility: Associations with parenting and child psychosocial well-being, *Journal of Contextual Behavioral Science*, 5(2) 111-120.
- Bridges L J, Denham S A, & Ganiban J M. (2004), Definitional issues in emotion regulation research, *Child development (JCD)*, 75(2), 340-345.
- Brummelman, E., Thomaes, S., Nelemans, S. A., Orobio de Castro, B., Overbeek, G., & Bushman, B. J. (2015), Origins of narcissism in children, *Proceeding of National Academy of Sciences of the United States of America*, 112(12), 3659-3662.
- Byrne, B.M. (2016), *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming*: Routledge.
- Carnes-Holt, K. (2012), Child-parent relationship therapy for adoptive families, *The Family Journal*, 20(4), 419-426.
- Cohen, J. (1988), *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences* (2nd Edition), Hillsdale, NJ: Lawrence Earlbaum Associates.
- Culpin, I., Heron, J., Araya, R., Melotti, R., & Joinson, C. (2013), Father absence and depressive symptoms in adolescence: findings from a UK cohort, *Psychological Medicine*, 43(12), 2615-2626.
- Davalos, D. B. Chavez, E. L. & Guardiola, R. J. (2005), Effects of perceived parental school support and family communication on delinquent behaviors in Latinos and White non-Latinos, *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 11, 57-68.
- Deragotis, K. R., Lipman, R. S., Covi, L. (1973), SCL-90-AR outpatients' psychiatric rating scale preliminary report, *Psychopharmacology Bulletin*, 9, 13-27.
- Fernández de la Cruz, L., Simonoff, E., McGough, J. J., Halperin, J.M., Arnold, L. E., Stringaris, A. (2015), Treatment of children with attention-deficit/hyperactivity disorder (ADHD) and irritability: results from the multimodal treatment study of children with ADHD (MTA), *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 54(1), 62-70.e3
- Gentzler, A. L. Contreras-Grau, J. M. Kerns, K. A. & Weimer, B. L. (2005), Parent-child emotional communication and children's coping in middle childhood, *Social Development*, 14, 591-612.
- Gong, L., Li, W., Zhang, D., & Rost, DH. (2015), Effect of emotion regulation strategies on anxiety during job interview in Chinese college students, *Anxiety Stress Coping*, 1-17.
- Gratz, K. L. & Roemer, L. (2004), Multidimensional assessment of emotion regulation and dysregulation: Development, factor structure, and initial validation of the Difficulties in

- Emotion Regulation Scale, *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 26, 41-54.
- Gratz, K. L., Paulson, A., Jakupcak, M., & Tull, M. T. (2009), Exploring the relationship between childhood maltreatment and intimate partner abuse: Gender differences in the mediating role of emotion dysregulation, *Violence and Victims*, 24, 68-76.
- Gross, J. J. (1998), The emerging field of emotion regulation, *Review of General Psychology*, 2, 271-299.
- Gross, J. J. (2013), Emotion regulation: Taking stock and moving forward, *Emotion*, 13, 359-365.
- Guilamo-Ramos, V. Jaccard, J. Dittus, P. & Bouris, A. M. (2006), Parental expertise, trustworthiness, and accessibility: Parent-adolescent communication and adolescent risk behavior, *Journal of Marriage & Family*, 68, 1229-1246.
- Haeffel, G. J., & Hames, J. L. (2014), Cognitive vulnerability to depression can be contagious, *Clinical Psychological Science*, 2(1), 75-85.
- Innamorati, M., Imperatori, C., Harnic, D., Erbuto, D., Patitucci, E., Janiri, L., & Fabbriatore, M. (2017), Emotion regulation and mentalization in people at risk for food addiction, *Behavioral Medicine*, 43(1), 21-30.
- Kaul, K., Konantambigi, R., & Anant, S. J. (2019), Child temperament and emotion socialization by parents and its influence on emotion regulation by children, *Journal of Indian Association for Child and Adolescent Mental Health*, 15(2), 13-33.
- Kim, H. S., & Kim, H. S. (2007), Development of a family dynamic environment Scale for Korean adolescents, *Public Health Nursing*, 24(4), 372-381.
- Koerner, A. F & Schrodt, P. (2014), An Introduction to the Special Issue on Family Communication Patterns Theory, *Journal of Family Communication*, 14, 1-15.
- Levin, K. A. Dallago, L. & Currie, C. (2012), The association between adolescent life satisfaction, family structure, family affluence and gender differences in parent-child communication, *Social Indicators Research*, 106, 287-305.
- Marloes, P., Van Dijk, A., Branje, S., Keijsers, L., Hawk, S. T., Hale, W. W., & Meeus, W. (2014), Self-concept clarity across adolescence: Longitudinal associations with open communication with parents and internalizing symptoms, *Journal of Youth and Adolescence*, 43(11), 1861-1876.
- McAdams, C. J., Jeon-Slaughter, H., Evans, S., Lohrenz, T., Read Montague, P., & Krawczyk, D. C. (2016), Neural differences in self-perception during illness and after weight-recovery in anorexia nervosa, *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 11, 1823-1831.
- Neacsiu A. D., Fang C. M., Rodriguez, M., & Rosenthal M. Z. (2017), Suicidal Behavior and Problems with Emotion Regulation, *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 48 (1), 52-74.
- Niemiec, C. P., Lynch, M. F., Vansteenkiste, M., Bernstein, J., Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2014), The antecedents and consequences of autonomous self-regulation for college: a self-determination theory perspective on socialization, *Journal of Adolescence*, 26, 761-775.
- Nogueira, M. J., Barros, L., & Sequeira, C. (2017), Psychometric Properties of the Psychological Vulnerability Scale in Higher Education Students, *Journal of the American Psychiatric Nurses Association*, 23(3), 215-222.
- Offrey, L. D. & Rinaldi, C. M. (2014), Parent-child communication and adolescents' problem-solving strategies in hypothetical bullying situations, *International Journal of Adolescence and Youth*, 1-17.
- Proag, V. (2014), Assessing and measuring resilience. *Procedia Economics and Finance*, 18, 222-229.
- Roberts, S., O'Connor, K., & Bélanger, C. (2013), Emotion regulation and other psychological models for body-focused repetitive behaviors, *Clinical Psychology Review*, 33(6), 745-762.

- Roche, M. J., Pincus, A. L., Conroy, D. E., Hyde, A. L., & Ram, N. (2013), Pathological narcissism and interpersonal behavior in daily life, *Personality Disorder*, 4(4), 315-323.
- Satici, S. (2016), Psychological vulnerability, resilience, and subjective well-being: The mediating role of hope, *Personality and Individual Differences*, 102, 68-73.
- Satici, S. A., Uysal, R., Yilmaz, M. F., & Deniz, M. E. (2015), Social safeness and psychological vulnerability in Turkish youth: The mediating role of life satisfaction, *Current Psychology*, 35(1), 22-28.
- Satici, S., & Uysal, R. (2017), *Psychological vulnerability and subjective happiness: The mediating role of hopelessness*, *Stress and Health*, 33(2), 111-118.
- Schneider, R. L., Arch, J. J., Landy, L. N., & Hankin, B. L. (2016), The longitudinal effect of emotion regulation strategies on anxiety levels in children and adolescents, *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 2, 1-14.
- Schulze, L., Schmahl, C., & Niedtfeld, I. (2016), Neural correlates of disturbed emotion processing in borderline personality disorder: a multimodal meta-analysis, *Biological psychiatry*, 79 (2), 97-106.
- Sinclair, V., & Wallston, K. (1999), The development and validation of the Psychological Vulnerability Scale, *Cognitive Therapy and Research*, 23, 119-129.
- Sinclair, V., & Wallston, K. (2010), Psychological vulnerability predicts increases in depressive symptoms in individuals with rheumatoid arthritis, *Nursing Research*, 59, 140-146.
- Soper, D.S. (2020), A-priori Sample Size Calculator for Structural Equation Models [Software], Available from <http://www.danielsoper.com/statcalc>.
- Westland, J.C. (2010), Lower bounds on sample size in structural equation modeling, *Electronic Commerce Research and Applications*, 9(6), 476-487.
- Wieland, N., Green, S., Ellingsen, R., & Baker, B. L. (2014), Parent-child problem solving in families of children with or without intellectual disability, *Journal of Intellectual Disability Research*, 58(1), 17-30.
- Yu, S., Clemens, R., Yang, H., Li, X., Stanton, B., Deveaux, L & Harris, C. (2006), Youth and parental perceptions of parental monitoring and parent-adolescent communication, youth depression, and youth risk behaviors. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 34(10), 1297-1310.